

1400-talet

1400

Östad omtalas som sätesgård.

1400-t.

Kortspel breder ut sig.

Öislanda (Ölislanda) omtalas.

1401

Bengta Mattsdotter skänker 2 mark silver till 'Herr Eskil Gris'.

1402

'Herr Essger i Lerum' omtalas. Kan ha varit hjälppräst e.dyl.

1405

De stora kinesiska sjöfärderna inleds

1408

Margareta inlöser Gotland

1408-1470

Karl Knutsson Bonde, kung 1448-1457, 1464-1465, 1467-1470. Han kom från två av landets förmögna och inflytelserika släkter, Bonde och Sparre. År 1434 anslöt han sig till Engelbrekts upprorsrörelse och valdes till hövitsman. Bildhuggare Bernt Notke, 1440-1509, känd för sitt verk 'S:t Göran och draken' i Stockholms storkyrka, har gjort en staty, föreställande Karl Knutsson. Den finns på Gripsholms slott.

1413

Privilegier för Persbergs gruvor

1415

Sävesbo, 1550 uppt. 2 Gårdar, av mansnamnet Si(gh)vald, Sevel.

Långared, krono, 1/4 mtl. samt ett frälse, som blir Kärret.

Johan Hus bränns som kättare

1418-1448

Kristoffer av Bayern, f.1418. d.1448, kung 1441-1448. Han var styvson till den svenske kungen Erik av Pommern och valdes till kung i Danmark och Norge 1439 och i Sverige 1441. Under hans regeringstid drabbades Sverige av missväxtår, varför han fick namnet Barkekung. Magnus Erikssons landslag omarbetades under hans tid och den nya lagen betonade starkt att Sverige var ett valrike och att landet skulle styras av svenska män. Han avled oväntat i Helsingborg 1448.

1426-1481

Kristian I, f.1426, d. 1481, kung 1457-1464. Stamfar till Oldenburgska kungaätten i Danmark. År 1449 vald till kung i Danmark mot löfte att han gifte sig med Kristofer av Bayerns unga änka. Vald till kung i Norge samma år. År 1457 blir han vald till kung i Sverige sedan Karl Knutsson fördrivits. Han lyckades förvärva hertigdömena Schleswig och Holstein. För dessa måste han betala en ansevärd lösen, vilket tvang honom till hård skattepolitik. Det var anledningen till att han fördrevs från Sverige 1464. Han gjorde 1471 ett försök att återta den svenska kronan, men besegrades i slaget vid Brunkeberg av riksföreståndaren Sten Sture d.ä. Han var ovanligt lång, 186 cm.

1429

Öresundstullen införes

1431

Jeanne D'Arcs död. Bränns på bål.

1434

Engelbrekts resning

Nyköping. Danska fogdar fördrivs av Engelbrekts bondehär. Samma sak 1437.

1434-1436

Engelbrektrevolten (bondeuppror)

1436

Arboga möte

Mordet på Engelbrekt

1437

Omtalas tingsställe i Leerem (**Lerum**).

1438

Karl Ormsson Gumsehufvud, Stora Bjurum, riddare och riksråd. Blev 1438 svärfader till konung Karl Knutsson Bonde.

1440

Sten Sture d.ä., se ovan!, riksförest. 1501-1503

Boktryckarkonsten . Johan Gutenberg, Tyskland.

Eksjö får stadsprivilegier

1440-1503

Sten Gustafsson Sture (Sten Sture d.ä.), f. c:a 1440, d. 1503, riksföreståndare 1470-1497, 1501-1503. Han var släkt med Karl Knutsson och vid dennes död 1470 tog han makten och erkändes som riksföreståndare. Med en här sammansatt av allmogee från södra Sverige, bergsmän från Dalarna och borgare från Stockholm besegrade han unionskungen Kristian I slaget på Brunkeberg. Efter segern uppdrog Sten Sture åt Bernt Notke att göra en staty, helgad åt S:t Göran i vars namn striden vunnits. Oppositionen med kyrkan i spetsen inkallade 1497 kung Hans från Danmark och Sten Sture avgick som riksföreståndare men 1501 förklarade stormännen kung Hans avsatt och valde på nytt Sten Sture som riksföreståndare. Han avled 1503.

1442

Kristoffers Landslag. Revidering av Magnus Erikssons landslag, tillämpades till 1734 (jmf 1350, 1608). Landslagen föreskrev att varje bondgård var skyldig ha 40 humlestänger. Upphävdes först 1860.

1444

Aspa Ålagård skänks t. Vadstena Kloster av Märta Bengtsdotter.

1445

Hans (Johan II), f.1445, d. 1513, reg. 1497-1501

1446

Stadsprivilegier åt Hedemora

Hjällsnäs (Hielsnes) omtalas som tingsställe

1451

Kanoner tas i bruk i Sverige

Svensk-danskt krig utbryter

1452

Leonardo da Vinci föds

Boktryckarkonsten. De första texterna trycks i Mainz med lösa typer

1453

Turkarna erövrar Konstantinopel

1455

Gutenbergs 42-radiga bibel trycks i c:a 150 exemplar

1457

Jöns Bengtssons resning

1460

Svante Nilsson (Sture), d. 1512, riksförest. 1504 - 1512
Alungruvorna i Tolfa upptäcks

1464-1538

Hans Brask, biskop i Linköping 1513-1538, riksråd. Han är mest känd som mannen bakom ordet 'brasklapp'. Vid en riksdag 1517 förklarades ärkebiskop Gustav Trolle avsatt och man bestämde att dennes borg Stäket skulle rivas. Under sitt sigill på beslutet hade då Hans Brask smugit in en lapp med texten 'Härtill är jag nödd och tvungen'. När Kristian II 1520 ställde Gustav Trolles motståndare till ansvar skulle då biskop Brask ha tagit fram lappen och därigenom undgått att halshuggas vid Stockholms blodbad. Berättelsen kommer från Olaus Petri. Hans Brask anlade pappersbruk (det första i landet) och tryckeri. Han anslöt sig till Gustav Vasas upprorsrörelse men var motståndare till reformationen och flydde efter riksdagen 1527 till Danzig.

1467

Den äldsta vittnesbörden om **brännvinets ankomst** till Sverige genom krutblandaren Mäster Beretz i Stockholm. Ända fram till 1600-talet var brännvinet i Sverige destillerat vin.

1470

Tillverkning av astronomiska precisionsinstrument i Nürnberg
Första vridbara framaxeln på kärror med fyra hjul
Kinesiska muren börjar byggas

1470-1497

Sten Sture d.ä. riksföreståndare.

1470-t.

Ture Jönsson Tre Rosor, född på 1470-talet. Son till riksrådet Jöns Knutsson till Lindholmen (Strö) och Ingeborg Skunk. Rikshovmästare. Lagman i Västergötland. Lät som sådan kalla sig 'Alla västgötars huvud'. Ledare av upproret på Larvs hed 1529. Halshöggs 1532.

1471

Slaget vid Brunkeberg. Danske kungen Kristian I sökte återta Sverige, men besegrades av Sten Sture d.ä., danskt och tyskt inflytande minskade därefter. (Jfr 1323, 1523).

1473

Lödöseborna anmanas att flytta till Sävveåns utlopp. Gbg.

1474

Västergötlands allmoge skall göra 2 dagsverk. Befästning av Lödöse
I Kalmar Recess bestämdes att endast egna säden fick malas på skvaltkvarnar.
Bevarad tänkeboksserie för Stockholm börjar.

1475

Michelangelo föds

1477

Uppsala universitet grundas, men unionsstrider och reformation gjorde att verksamheten kom att ligga nere i stort sett hela 1500-talet (öppnades igen 1593). Tidigare och även under 1500-talet studerade svenskar först i Paris, senare mest i Prag och i Tyskland.

1479

Köpenhamns universitet grundas

1481

Kristin II (Tyrann), f. 1481, d. 1559,, reg. 1520 - 1521

1481-1559

Kristian II, (Tyrann), f.1481, d.1559, kung 1520-1521, dansk och norsk kung 1513. Vald till tronföljare 1497. Till följd av sturepartiets motstånd dröjde det ända till 1520 innan han blev krönt i Sverige. Efter slaget på Åsundens is och Sten Sture d.y.:s död sviktade motståndet mot Kristian. I september 1520 kapitulerade Sten Stures änka Kristina Gyllenstierna, vilken lett Stockholms försvar. Den 4:e november kröntes Kristian i Storkyrkan. Tre dagar senare fängslades flera av kröningsgästerna och följande dag framförde ärkebiskop Gustav Trolle anklagelser för kätteri mot dem som avsatt honom. De anklagade förklarades skyldiga och därefter började avrättningarna på Stortorget. Stockholms blodbad. Hur många som avrättades är okänt, man uppskattar över 200, bland dem Gustav Vasas far. Kristian avsattes i Sverige 1521 och därefter i Danmark och Norge. De sista tjugosju åren tillbringade han som fånge i Danmark.

1483

Diego Cao upptäcker Kongofloden

1485

Kremls murar börjar byggas

1488

Bartholomeu Diaz upptäcker Godahoppsudden

1490-1557

Magnus, Olaus, ärkebiskop, författare. Olaus Magnus ritade Carta Marina, den första i huvuddrag riktiga kartan över Norden. Den var försedd med små teckningar som visar natur, människor, djur, seder och bruk. Den trycktes 1539. Han stora verk var dock 'Historia om de nordiska folken', tryckt 1555. Den omfattade 476 kapitel, vart och ett illustrerat med ett träsnitt.

1492

Sten Sture d.y., f. 1492, d. 1520, riksförest. 1512 - 1520
Christofer Columbus upptäcker Bahamasöarna och Antillerna

1492-1520

Sten Svantesson Sture (Sten Sture d.y.) riksföreståndare 1512- 1520. Han var son till Svante Nilsson Sture. Redan i unga år ledde Sten Sture med framgång militära uppdrag i faderns kamp mot kung Hans. Han antog namnet Sture. Vid faderns död satte han sig i besittning av faderns slottslän och vann allmogen på sin sida. Härigenom kunde han manövrera ut rådets kandidat i riksföreståndarvalet - Erik Trolle. Han lät avsätta opinionens ledare, ärkebiskop Gustav Trolle, och riva dennes borg Stäket. För detta blev han och hans anhängare bannlysta av påven. Den nye unionskungen Kristian II:s invasion stoppades i slaget vid Brännkyrka 1518. Kristian återkom 1520 via Halland och i slaget vid Åsundens is sårades Sten Sture svårt och avled några dagar senare. I samband med Stockholms blodbad lät Kristian gräva upp hans lik och bränna det.

1493

Franska sjukan (syfilis) spreds till Europa efter Columbus hemkomst från Amerika.

1493-1552

Olaus Petri, den svenska kyrkans främste reformator. Olaus Petri var son till en smed i Örebro. Han studerade i Uppsala och Wittenberg, där han kom i kontakt med Martin Luther. Efter en tid i Strängnäs kom han till Stockholm, där han sedan verkade i olika befattningar - som stadens sekreterare, som predikant i Storkyrkan, som kungens kansler och som stadens kyrkoherde. Efter reformationsriksdagen i Västerås 1527 författade han ett antal skrifter, som skulle ge stadga åt det nya gudstjänstbruket, ett häfte med psalmer, en postilla, en katekes samt en rad herdabrev till prästerna i landet. Han utarbetade själva gudstjänstritualen 'Then svenska messan' 1531. Han kom i konflikt med kungen som kulminerade 1539-1540, då Olaus Petri och Laurentius Andreae dömdes till döden. Domarna ändrades senare till höga böter. Efter en tid blev Olaus Petri tagen till nåder och utnämnd till kyrkoherde i Stockholm. På 1530-talet hade han författat 'En svensk crönika' som kritiskt behandlade den svenska medeltidshistorien. Gustav Vasa tydde den till kritik mot honom och såg till att den ej blev tryckt. Först 1818 kom den att tryckas. Olaus Petri

medverkade till översättning av Nya Testamentet till svenska, som kom ut 1526. Han ligger begravd i Storkyrkan i Stockholm.

1494

Skotsk whisky omnämnes första gången i skotska skattmästarens längder, 'åtta balar malt till broder John Cor för tillverkning av aquavitae'. Whiskyindustrin sysselsätter årligen 15.000 personer direkt och 55.000 indirekt.

1495

Fallskärmen uppfinns av Leonardo da Vinci, Italien
Viborgska smällen. Explosion i ett fästningstorn i Viborg under Knut Posses framgångsrika försvar. De voro inneslutna av ryska flottan.

1496-1560

Gustav I (Gustav Eriksson Vasa), f.1496, d.1560, kung 1523-60, riksföreståndare, vald 1521 och i Strängnäs 1523 hyllades han som Sveriges kung. På midsommarafton samma år höll han sitt intåg i Stockholm, som då kapitulerade. Genomförde reformationen 1527, då Sverige övergav den katolska läran och blev protestantiskt. Han drog in kyrkans och klostrens gods till kronan. Genom Uppsala möte 1593 kan man säga att Sverige blev lutheranskt. Bibeln blev översatt till svenska. 1544 genomdrev arvföreningen i Västerås, vilket innebar att Sverige blev ett arvrike med manlig tronföljd inom släkten Vasa. Gustaf I (Gustaf Eriksson Vasa) var gift tre gånger: **1.** Med Katarina av Sachsen-Laueburg, hade han sonen Erik. **2.** Med Margareta Leijonhufvud, hade han barnen Johan, Magnus, Karl, Katarina, Cecilia, Anna, Sofia och Elisabet **3.** Med Katarina Stenbock blev äktenskapet barnlöst.

1497

Vasco da Gama finner sjövägen till Indien
Nyköping. Slottet Nyköpingehus ges som förläning åt riksföreståndaren Sten Sture.

1497-1501

Regent. Hans (Johan II) blir kung.

1498

Christoffer Columbus upptäcker Amerikanska kontinenten
Vasco da Gama besöker Indien

1499

Glimmingehus uppförs